

Aleksander Dańda

SYSTEM PARTYJNY WIELKIEJ BRYTANII

Na system partyjny Wielkiej Brytanii składają się obecnie właściwie cztery odrębne, choć wzajemnie z sobą połączone systemy: Walii, Szkocji, Irlandii Północnej oraz system ogólnobrytyjski (zwany też systemem westminsterskim, od miejsca obradowania parlamentu całego Zjednoczonego Królestwa). W niniejszym opracowaniu nasza uwaga będzie się koncentrować na systemie ogólnobrytyjskim, jako że to właśnie ten system generuje elity polityczne zdolne do zarządzania państwem brytyjskim jako całością, a w dodatku to ugrupowania wchodzące w skład ogólnobrytyjskiego systemu partyjnego uczestniczą w walce wyborczej na szczeblu europejskim.

I. Uwarunkowania systemu partyjnego

1. Uwarunkowania historyczne

Współczesny parlament Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (zwany też parlamentem westminsterskim) wywodzi swe istnienie od tzw. Kurii Królewskiej (*Curia Regis*), która była zgromadzeniem doradczym wobec monarchy, składającym się z najważniejszych dygnitarzy w państwie¹. Z Kurii Królewskiej z czasem wyodrębniły się bardziej wyspecjalizowane organa doradcze (np. Rada Zwykła, Stała Rada). Jednym z ciał doradczych przy osobie króla, właściwym w doradzaniu mu w sprawach prawodawstwa, była Wielka Rada (*Magnum Consilium*). Rok 1265 to data, którą uznaje się za symboliczny rok powstania parlamentu. W roku tym Wielka Rada przestała funkcjonować jako zjazd feudałów, a przekształciła się w organ, w którym zasiadali przedstawiciele wszystkich wówczas uprzywilejowanych stanów: tj. baronów, rycerstwa i mieszczan. Wówczas również tak poszerzo skład Rady zaczęto określać mianem „parlamentu”².

---

¹ A. Dańda, *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Europejskiej, Kraków 2009, s. 125–126.

² A. Zięba, *Parlament Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1994, s. 5.

System partyjny Anglii (a następnie Wielkiej Brytanii) zaczął się kształtować znacznie później, niż wskazywałaby na to długoletnia tradycja parlamentaryzmu na Wyspach Brytyjskich. Pierwsze stronnictwa przypominające współczesne partie polityczne pojawiły się na Wyspach Brytyjskich dopiero pod koniec XVII w. Byli to: wigowie (sprzeciwiający się absolutyzmowi królów z dynastii Stuartów) oraz torysi (ugrupowanie popierające monarchię, skupiające reprezentantów ziemian i przedstawicieli Kościoła katolickiego). To właśnie z tych dwóch ugrupowań wywodzą się współczesne brytyjskie partie polityczne. Torysi przekształcili się w prawicową Partię Konserwatywną, wigowie natomiast – w stronnictwo liberałów. Również w końcu XVII w. – dokładnie od 1695 r. – przyjął się zwyczaj powoływania ministrów z grona osób należących do partii, która zdobyła większość w wyborach do parlamentu³. Kolejne reformy prawa wyborczego wprowadzane w systemie brytyjskim w XIX w. doprowadziły do powstania wielu nowych ugrupowań politycznych z Partią Pracy na czele.

2. Uwarunkowania instytucjonalne

Wielka Brytania nie posiada konstytucji w znaczeniu formalnym, czyli funkcjonującej jako jeden zwarty dokument o charakterze nadrzędnym wobec innych aktów prawnych. Dysponuje natomiast tzw. konstytucją w znaczeniu materialnym, rozproszoną w wielu różnego rodzaju normach⁴.

Nawet w tak rozproszonej konstytucji materialnej nie znajdziemy przepisów, które w sposób bezpośredni określałyby status partii politycznych w Wielkiej Brytanii. W systemie konstytucyjnym Zjednoczonego Królestwa nie ma nigdzie dokumentu powszechnie uznawanego za akt rangi konstytucyjnej, który określałby w sposób formalny, czym jest partia polityczna, jakie są wymogi założenia nowego ugrupowania *etc.* Podstawy konstytucyjne organizacji i funkcjonowania brytyjskich partii politycznych do dziś pozostają nieskodyfikowane (na podobnych zasadach funkcjonuje również wiele innych istotnych instytucji ustroju brytyjskiego – np. gabinet⁵).

Instytucja partii politycznych w dalszym ciągu oparta jest – tak jak to miało miejsce w przeszłości – na konwenansach konstytucyjnych. Jednym z tego rodzaju konwenansów, które uwzględniają realne istnienie partii politycznych w Wielkiej Brytanii (pomimo że nie znajdujemy ich definicji w konstytucyjnym prawie pisanym), jest zasada uzgadniania zmian w prawie wyborczym oraz w wewnętrznych regulaminach parlamentarnych przez obie dominujące w systemie brytyjskim partie polityczne na

---

³ E. Gdulewicz, W. Kręcisz, *Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii* [w:] W. Skrzydło (red.), *Ustroje państw współczesnych*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, s. 13.

⁴ Więcej na ten temat zob.: R. Brazier, *The Constitution of the United Kingdom*, „Cambridge Law Journal”, vol. 58, March 1999, s. 96–101.

⁵ Tym też faktem należy tłumaczyć opinie głoszone przez część badaczy, według których „formalnie biorąc, brytyjski system prawny nie zna w ogóle pojęcia rządu”.

wspólnej konferencji pod przewodnictwem spikera. Innym tego rodzaju konwenansem, który odwołuje się do funkcjonowania partii w praktyce politycznej, jest zasada składania przez premiera rezygnacji, jeżeli jego partia polityczna w wyniku wyborów parlamentarnych utraciła większość w Izbie Gmin⁶.

Jeszcze do niedawna także tzw. „zwykłe” ustawodawstwo czy też wewnętrzne regulaminy parlamentarne nie dawały praktycznie żadnych odpowiedzi na pytania, czym jest partia polityczna i w oparciu o jakie zasady ma ona funkcjonować. Owszem, w wielu normach tego rodzaju znaleźć można było odwołania do partii politycznych (a zatem i ustawodawstwo, i regulaminy parlamentu uznawały istnienie partii politycznych jako oczywistego elementu praktyki politycznej Zjednoczonego Królestwa⁷). Nie oznacza to jednak, że tak dokonywana instytucjonalizacja partii w systemie brytyjskim pozwalała na dokładne określenie, czym jest partia polityczna, a czym być nie powinna lub nie może. Partie w systemie brytyjskim były uznawane za przejaw inicjatywy obywatelskiej, za którą państwo nie ponosi odpowiedzialności i której nie udziela żadnej pomocy finansowej⁸.

Stan ten uległ zmianie na skutek przyjęcia przez parlament w 1998 r. ustawy wprowadzającej – po raz pierwszy w historii systemu ustrojowego Wielkiej Brytanii – obowiązek formalnej rejestracji partii politycznych (*Registration of Political Parties Act*). Do zarejestrowania partii wymagane jest złożenie podania o wpis do rejestru (z podaną nazwą partii, adresem jej siedziby, danymi personalnymi lidera *etc.*). Nie istnieje natomiast obowiązek wsparcia podania o rejestrację przez określoną liczbę obywateli brytyjskich. Obecnie – zgodnie z przepisami tejże ustawy – do formalnego rejestru partii politycznych Wielkiej Brytanii wpisane są 334 ugrupowania⁹.

Podobnie jak miało to miejsce z formalnoprawnym statusem partii politycznych, do 2000 r. nie istniał żaden zestaw norm, który określałby np. dozwolone sposoby finansowania działalności partii politycznych czy też kwestie podawania przez partię do wiadomości publicznej informacji dotyczących ilości członków oraz danych osobowych ich najważniejszych donatorów. Takie uregulowanie pojawiło się po raz pierwszy w systemie brytyjskim właśnie dopiero w 2000 r. (*Political Parties, Elections and Referendums Act*). Ustawa ta wprowadziła np. zakaz pobierania przez partię polityczną pomocy finansowej pochodzącej ze źródeł zagranicznych oraz przedstawiła regulacje, które miały umożliwić transparentność procesu finansowa-

⁶ E. Gdulewicz, W. Kręcisz, *Ustrój polityczny...*, *op. cit.*, s. 16.

⁷ Przykładowo – procedury parlamentarne ukształtowane są tak, aby pasowały do aktywności na forum parlamentu jedynie dwóch aktorów: Rządu i Opozycji Jej Królewskiej Mości. Por.: P. Sarnecki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Zakamycze, Kraków 2003, s. 26–27.

⁸ Jedynie pozornie sprzeczna z tym stwierdzeniem wydawała się reguła procedury parlamentarnej, która przyznaje oficjalne wynagrodzenie np. Liderowi Opozycji. Jest to bowiem wynagrodzenie przyznawane nie tyle członkowi partii politycznej, ile raczej członkowi parlamentu, który pełni w nim funkcję niezwiązaną formalnie z jego pozycją w partii (aczkolwiek w praktyce politycznej taki związek oczywiście zachodzi). Podobnie należy również interpretować otrzymywanie przez Opozycję JKM od 1975 r. wsparcia finansowego ze środków publicznych (tzw. „Short money”).

⁹ *The Electoral Commission – Register of Political Parties*, <http://registers.electoralcommission.org.uk> (dostęp: 14 XI 2009 r.).

nia partii politycznych ze środków wewnątrz krajowych (pozyskiwanych zarówno na bieżącą działalność partyjną, jak i na potrzeby kampanii wyborczych). Aby zapewnić skuteczność nowo wprowadzonych przepisów, ustawa z 2000 r. utworzyła ponadto nowy organ, który miał się zająć właśnie nadzorem nad finansami partii politycznych: Komisję Wyborczą (*Electoral Commission*)¹⁰. Tytułem komentarza: można domniemywać, że przepisy zarówno ustawy o obowiązku rejestracji partii politycznych, jak też i te regulujące kwestie ich finansowania zostaną w niedługim czasie powszechnie uznane za przepisy o randze konstytucyjnej (będą tym samym włączone w zakres norm tworzących konstytucję materialną Zjednoczonego Królestwa).

Wielka Brytania jest państwem, w którym na przestrzeni wieków wykształciła się forma sprawowania rządów znana powszechnie (i adaptowana w różnych państwach całego świata) jako system parlamentarno-gabinetowy. W tym tzw. westminsterskim modelu sprawowania rządów jedną z najistotniejszych zasad ustrojowych jest fakt czerpania przez organ władzy wykonawczej (czyli rząd) legitymacji do sprawowania władzy z poparcia parlamentu. W przypadku Wielkiej Brytanii mamy do czynienia z parlamentem o trójsegmentowej budowie. W jego skład formalnie wchodzi: monarcha, Izba Lordów (*House of Lords*) oraz Izba Gmin (*House of Commons*). Mogłoby to zatem oznaczać, że dla sprawnego funkcjonowania rząd brytyjski powinien uzyskać poparcie właśnie tych trzech elementów składowych. W brytyjskiej praktyce politycznej (na skutek przyjęcia i stosowania konwenansów konstytucyjnych) wykształciła się jednakże zasada, że rząd musi uzyskać poparcie jedynie większości posłów zasiadających w Izbie Gmin¹¹.

Izba Lordów obecnie, po reformie z 1 listopada 1999 r.¹², składa się z: maksymalnie 92 lordów dziedzicznych (wybieranych przez wszystkich lordów dziedzicznych – jest ich około 800), ponad 600 lordów dożywotnich (liczba ta ulega zmianie z uwagi na możliwość mianowania nowych lordów dożywotnich przez monarchę), 26 lordów duchownych oraz pięciu książąt (*prince*) – członków rodziny królewskiej. Izba Lordów nie pochodzi zatem z wyborów powszechnych i jako taka nie oddziałuje ona bezpośrednio na system partyjny Wielkiej Brytanii (aczkolwiek znakomita większość lordów deklaruje związek z jedną z brytyjskich partii politycznych: według stanu na listopad 2009 r. w Izbie zasiadało 212 zwolenników Partii Pracy, 190 Konserwatystów, 71 Liberalnych Demokratów oraz dwóch lordów wspierających Partię Niepodległości Zjednoczonego Królestwa¹³).

---

¹⁰ Ta sama ustawa wyposażała również Komisję Wyborczą w uprawnienia nadzorcze odnośnie do wprowadzonego w 1998 r. obowiązku rejestracji partii politycznych.

¹¹ Zasada ta została ostatecznie przypieczętowana w przepisach ustaw o Parlamencie z 1911 i 1949 r.

¹² *House of Lords Act* (1999) – na mocy tej ustawy parlamentu wprowadzono zasadę, że nie wszyscy lordowie dziedziczni są uprawnieni do zajmowania miejsc w Izbie (jak to miało miejsce do tej pory), zamiast tego przysługuje im natomiast prawo wyboru swoich reprezentantów do tejże Izby.

¹³ *UK Parliament – Lords by Party and Type of Peerage*, <http://www.parliament.uk> (dostęp: 14 XI 2009 r.).

Izba Gmin jest jedynym elementem składowym parlamentu brytyjskiego, który legitymację swą czerpie z wyborów powszechnych. To zatem główny element kształtujący obecny brytyjski system partyjny. Liczba posłów (*Members of Parliament*, MPs) wchodzących w skład Izby Gmin ulega zmianom: nie rzadziej niż raz na 15 lat cztery Komisje Rozgraniczające (*Boundary Commissions*) – po jednej dla każdej z czterech części Zjednoczonego Królestwa – dokonują przeglądu granic okręgów wyborczych i mogą tu wprowadzać pewne zmiany w celu zachowania zasady równości wyborów (równości w znaczeniu materialnym)¹⁴. Według stanu na maj 2010 r. w skład Izby Gmin wchodziło 650 posłów.

Jak już wspomniano, określenie „wybory parlamentarne” w przypadku Wielkiej Brytanii odnosić się może jedynie do Izby Gmin – jedynego segmentu parlamentu brytyjskiego, który pochodzi z wyborów powszechnych. Izba Gmin nie zna pojęcia ustalonego okresu kadencji. Ustawa o parlamencie z 1911 r. (*Parliament Act*) ustaliła okres maksymalnego trwania pełnomocnictw Izby Gmin na pięć lat¹⁵ – wcześniejsze rozwiązanie Izby zatem nie jest skutkiem jej konfliktu z gabinetem, lecz naturalnym, „zwykłym sposobem zakończenia jej pełnomocnictw”¹⁶. Zwołanie Izby Gmin, rozwiązanie parlamentu i określenie daty wyborów należy formalnie do kompetencji monarchy brytyjskiego (wykonywanych przez niego w formie wydania proklamacji królewskiej). Faktyczna decyzja w tej sprawie spoczywa natomiast w rękach premiera, który zazwyczaj wykorzystuje to swoje uprawnienie do takiego określenia terminu wyborów parlamentarnych, aby sprzyjał on dobremu wynikowi wyborczemu jego partii i – tym samym – jego reelekcji na stanowisko szefa rządu. Wybory przeprowadzane są najdalej w ciągu 25 dni od rozwiązania parlamentu.

Wybory do Izby Gmin odbywają się w jednomandatowych okręgach wyborczych, są równe i bezpośrednie. Stosowany w Wielkiej Brytanii sposób określania wyników wyborów znany jest pod nazwą systemu większości zwykłej (*first-past-the-post*, FPP, „zwycięzca bierze wszystko”), a zatem do wygranej w wyborach wystarcza kandydatowi uzyskanie po prostu większej ilości głosów w okręgu niż ta, którą uzyskali poszczególni kontrkandydaci (wybory są jednoturowe). Proces weryfikacji wyników wyborów został złożony w Wielkiej Brytanii w ręce Izby Gmin oraz organu judykatury (Sądu Wyborczego).

---

¹⁴ A. Zięba, *Parlament Wielkiej Brytanii...*, *op. cit.*, s. 13.

¹⁵ Warto przy tym pamiętać, że do momentu wejścia w życie ustawy o parlamencie z 1911 r. maksymalny czas trwania pełnomocnictw parlamentu brytyjskiego wynosił siedem lat.

¹⁶ S. Gebethner, *Rząd i opozycja JKM w systemie politycznym Wielkiej Brytanii*, Książka i Wiedza, Warszawa 1967, s. 89.

II. Charakterystyka współczesnego systemu partyjnego

System większości zwykłej, stosowany przy ustalaniu wyników wyborów do brytyjskiej Izby Gmin, powoduje, że w realiach politycznych Zjednoczonego Królestwa w walce o władzę liczą się jedynie dwie duże partie – one jako jedyne mają realną szansę na zdobycie takiej ilości głosów, która pozwala im na uzyskanie większości absolutnej w Izbie Gmin, a co za tym idzie – na sformowanie jednopartyjnego gabinetu. System partyjny Wielkiej Brytanii jest zatem typowym systemem dwupartyjnym, którego filarami od zakończenia drugiej wojny światowej są Partia Konserwatywna oraz Partia Pracy. Nie oznacza to oczywiście, że w Wielkiej Brytanii funkcjonują jedynie te dwie dominujące partie polityczne. Stronnictw politycznych, zarówno tych reprezentowanych w parlamencie brytyjskim, jak też i partii pozaparlamentarnych, jest w Zjednoczonym Królestwie znacznie więcej, jednakże realną szansę na sprawowanie władzy mają tylko dwa wspomniane ugrupowania.

Ostatnie wybory do Izby Gmin odbyły się w Wielkiej Brytanii 6 maja 2010 r. Frekwencja wyniosła 65,7%. Kandydaci ubiegali się o 650 miejsc w izbie niższej parlamentu (aczkolwiek, w związku ze śmiercią jednego z kandydatów, w jednym z okręgów wyborczych głosowanie zostało odłożone do 27 maja). Wyniki uzyskane w tych wyborach przez poszczególne partie brytyjskie obrazuje Tabela 28.

Tabela 28. Wyniki wyborów do brytyjskiej Izby Gmin z 6 maja 2010 r.

Nazwa partii	Liczba głosów	% głosów	Liczba mandatów
Partia Konserwatywna (CP)	10 706 647	36,1	306
Partia Pracy (LP)	8 604 358	29	258
Liberalni Demokraci (LD)	6 827 939	23	57
Demokratyczna Partia Unionistyczna (DUP)	168 216	0,6	8
Szkocka Partia Narodowa (SNP)	491 386	1,7	6
My Sami (Sinn Féin, SF)	171 942	0,6	5
Partia Walii (Plaid Cymru)	165 394	0,6	3
Socjaldemokratyczna Partia Pracy (SDLP)	110 970	0,4	3
Partia Zielonych Anglii i Walii (GPEW)	285 616	1	1
Partia Sojuszu w Irlandii Północnej (APNI)	42 762	0,1	1
Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (UKIP)	917 832	3,1	–
Brytyjska Partia Narodowa (BNP)	563 743	1,9	–
Ulsterscy Konserwatyści i Unioniści – Nowa Siła (UCUNF)	102 361	0,3	–
Szacunek – Koalicja Jedności	33 251	0,1	–
Independent Community and Health Concern	16 150	0,1	–
Kandydaci niezależni	445 072	1,5	1

Źródło: *Election Resources on the Internet: Parliamentary Elections in the U.K. – House of Commons Results*, <http://election-resources.org/uk/> (dostęp: 8 V 2010 r.).

Z zestawienia w tabeli jasno wynika, że system większościowy stosowany w wyborach do Izby Gmin powoduje dość dużą deformację wyników wyborów, jeżeli brać pod uwagę jedynie liczbę głosów oddanych na poszczególne ugrupowania: tak np. różnica w liczbie głosów oddanych na laburzystów i Liberalnych Demokratów wyniosła 6%, jednakże różnica w liczbie uzyskanych miejsc w parlamencie jest zdecydowanie większa – wynosi aż 201 mandatów.

W zestawieniu wyników wyborów uwzględnione zostało jedno nader specyficzne miejsce w Izbie Gmin – zajmowane przez jej przewodniczącego (*Speaker*). Jest on wprawdzie wybierany do Izby w wyborach powszechnych jako kandydat jednej z partii politycznych, ale jego powołanie na funkcję przewodniczącego Izby następuje w drodze wyboru dokonywanego przez samych posłów. *Speaker* – zgodnie z regulaminem wewnętrznym Izby – ma obowiązek zachowywać pełną neutralność polityczną w wypełnianiu swojej funkcji i dlatego też w momencie wyboru jest on zobowiązany do rezygnacji z członkostwa w partii politycznej, dzięki której poparcie dostał się do parlamentu.

1. Partie parlamentarne

Partia Konserwatywno-Unionistyczna (*The Conservative and Unionist Party*), znana powszechnie pod nazwą **Partii Konserwatywnej** (*Conservative Party*, CP), powstała w 1832 r. w wyniku przekształceń dokonanych pod przywództwem Roberta Peela w ugrupowaniu torysów, funkcjonującym już od końca XVII w. w brytyjskim systemie politycznym (*nota bene* do dzisiaj członków CP nazywa się potocznie właśnie torysami). Obecnie pełna oficjalna nazwa CP nie jest już używana ze względu na zmianę, jaka nastąpiła w podejściu tejże partii do kwestii poparcia dla polityki głoszonej przez unionistów w Irlandii Północnej (CP stara się obecnie nie angażować swojego potencjału politycznego w ten spór w sposób bezpośredni). Konserwatyści uznawani są za partię, która wielokrotnie dzierżąc stery rządów w XIX i XX w., odniosła największe sukcesy na brytyjskiej scenie politycznej (wystarczy wymienić w tym kontekście nazwiska: Robert Peel, Benjamin Disraeli, Winston Churchill czy Margaret Thatcher).

CP to obecnie partia prawicowa, forsująca w swym programie politycznym i programach wyborczych wartości i rozwiązania takie jak: wolność jednostki, rządy prawa, ograniczenie roli państwa do niezbędnego minimum, wspieranie własności prywatnej, niskie podatki dochodowe. CP opowiadała się w drugiej połowie lat 90. przeciwko procesom dewolucyjnym, które przekazały istotne uprawnienia z dziedziny rządzenia państwem w ręce lokalnych ciał legislacyjnych (szkockiego, walijskiego i północnoirlandzkiego) – można zatem stwierdzić, że partia ta w dalszym ciągu wspiera jedność i siłę Zjednoczonego Królestwa jako podmiotu stosunków międzyna-

rodowych¹⁷, pomimo że sprzeciwia się wzmocnieniu roli państwa w regulowaniu wewnętrznych stosunków społeczno-gospodarczych. W kwestiach bezpieczeństwa narodowego CP popiera rozwiązania umożliwiające utrzymanie silnej armii brytyjskiej i w pełni wspiera koncepcję odstraszania jako element kluczowy dla narodowej zdolności obronnej (zarówno w jej wymiarze konwencjonalnym, jak też i nuklearnym).

W kontekście europejskim CP popiera całkowicie członkostwo Zjednoczonego Królestwa w strukturach UE, jednakże opowiada się zdecydowanie przeciwko dalszemu przekazywaniu suwerenności państw narodowych na rzecz instytucji unijnych. Jej deputowani zasiadają w Parlamencie Europejskim w utworzonej po wyborach 2009 r. frakcji Europejskich Konserwatystów i Reformatorów. Obecnie, pod przywództwem Davida Camerona, CP przechodzi ewolucję z partii sytuującej się zdecydowanie po prawej stronie sceny politycznej w ugrupowanie o afiliacji raczej centroprawicowej (świadczą o tym mogą chociażby takie kwestie jak wyraźne wsparcie Camerona dla problematyki ekologicznej czy też częściowa akceptacja interwencjonizmu państwowego, np. w dziedzinie służby zdrowia).

Partia Pracy (*The Labour Party*, LP) powstała w 1900 r., kiedy po zjednoczeniu trzech mniejszych ugrupowań (Niezależna Partia Pracy, Towarzystwo Fabiańskie i Federacja Socjaldemokratyczna) powstał Komitet Przedstawicielstwa Robotniczego (*Labour Representation Committee*). Wtedy właśnie – w 1900 r. – po raz pierwszy członkom ruchu laburzystowskiego udało się uzyskać dwa miejsca w brytyjskim parlamencie. W 1906 r. ugrupowanie zmieniło swą nazwę na obecną. Pierwszy rząd został sformowany przez LP w 1924 r. (gabinet Ramsaya MacDonalda), wówczas jeszcze był rządem mniejszościowym, natomiast kolejne laburzystowskie rządy (z wyjątkiem gabinetu Jamesa Callaghana w latach 1977–1979) cieszyły się już poparciem większości członków parlamentu w Westminsterze. Po drugiej wojnie światowej LP, odnosząc zdecydowane zwycięstwo w wyborach do Izby Gmin w 1945 r. (pod przywództwem Clementa Attleego), ugruntowała swą pozycję w brytyjskim systemie dwupartyjnym jako druga – obok konserwatystów – dominująca partia polityczna.

Kolejnym istotnym wydarzeniem dla pozycji tegoż ugrupowania było również zdecydowane odejście od tradycyjnego programu politycznego forsowanego przez LP w kolejnych wyborach na rzecz tzw. programu *New Labour*, zaproponowanego przez środowisko nowego lidera – Tony’ego Blaira – w 1995 r. Program ten przekształcił zdecydowanie lewicową do tej pory formację laburzystowską (głoszącą nawet na początku lat 90. m.in. konieczność wprowadzenia wspólnej własności środków produkcji) w formację centrolewicową, nowoczesną partię socjaldemokratyczną, dla której poparcie zaczęli wyrażać także i wyborcy do tej pory w żaden sposób niezwiązani ze społeczną bazą poparcia LP. W wyniku tej modernizacji LP w kierunku tzw. *Trzeciej Drogi*, laburzyści w pełni zaakceptowali wolny rynek jako właściwe środowisko rozwoju gospodarczego państwa, zmniejszyli swoje uzależnienie od związków zawodowych (aczkolwiek finanse LP w dalszym ciągu są silnie zależne od dotacji uzyskiwanych od związków zawodowych) oraz zaproponowali reformę ustroju politycznego Zjednoczonego Królestwa.

---

¹⁷ Nie przeszkadza to jednakże konserwatystom w partycypacji w wyborach do tychże parlamentów lokalnych, jak też i w aktywnej działalności na ich forum.

Reforma ustrojowa, po przejęciu przez laburzystów władzy w 1997 r., przyjęła przede wszystkim postać ustaw dewolucyjnych (przekazujących część kompetencji władczych w ręce lokalnych organów władzy utworzonych w latach 1997–1999 w Szkocji, Walii i Irlandii Północnej) oraz postać wspomianej już ustawy reformującej Izbę Lordów (1999). LP zdecydowanie wspiera członkostwo Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej (nie jest również zasadniczo przeciwna obserwowanym obecnie tendencjom w procesie integracji europejskiej, które prowadzić mogą do zwiększenia kompetencji instytucji unijnych). Jej deputowani zasiadają w Grupie Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim.

Liberalni Demokraci (*Liberal Democrats*, LD) to partia, która jest w prostej linii kontynuatką tradycji Partii Liberalnej (*Liberal Party*). Ta funkcjonowała w brytyjskim systemie politycznym od końca XVII w. (wówczas znana jako antyroyalistyczne stronnictwo wigów) jako druga – oprócz konserwatystów – partia zdolna do samodzielnego sformowania rządu aż do momentu przejęcia tej roli przez laburzystów w latach 20. XX w. W 1988 r. ugrupowanie to połączyło się z Partią Socjaldemokratyczną (*Social Democratic Party*), tworząc stronnictwo o nazwie *Social and Liberal Democrats*. W 1989 r. nazwa partii została skrócona do obecnej: Liberalni Demokraci.

W statucie LD oraz programie politycznym tej partii możemy przeczytać, że formacja istnieje po to, aby „budować i bronić wolne, sprawiedliwe i egalitarne społeczeństwo oparte na wartościach takich jak: wolność, sprawiedliwość i współpraca w ramach społeczności lokalnej i ogólnopaństwowej”¹⁸. LD w pełni popiera członkostwo Wielkiej Brytanii w UE i w NATO, a także opowiada się za zatrzymaniem brytyjskich broni nuklearnych na obecnym poziomie. W kwestiach ustrojowych LD wspiera proces dewolucyjny w Zjednoczonym Królestwie (jednocześnie idąc w tej materii nieco dalej niż pomysłodawcy tej reformy – LP: LD domaga się utworzenia organów władzy, takich jakimi cieszą się Szkocja, Walia i Irlandia Północna, również dla poszczególnych regionów samej Anglii), chce doprowadzić do reformy wprowadzającej wybory powszechne do Izby Lordów oraz zmienić system wyborczy Wielkiej Brytanii na taki, który byłby oparty na zasadzie proporcjonalności w sposobie przeliczania głosów na mandaty.

Obecnie – w dobie kryzysu politycznego, który w Wielkiej Brytanii najsilniej dotyka Partię Pracy – Liberalni Demokraci (partia, która w swej historii może poszczycić się liderami takiego formatu jak np. William Gladstone czy David Lloyd George) stają przed szansą na odzyskanie swej – utraconej właśnie na rzecz LP – pozycji drugiej partii politycznej systemu brytyjskiego. W Parlamencie Europejskim reprezentanci partii zasiadają w Grupie Porozumienia Liberalów i Demokratów na rzecz Europy.

Demokratyczna Partia Unionistyczna (*Democratic Unionist Party*, DUP) jest to jedna z dwóch (obok Ulsterskiej Partii Unionistycznej, UUP) głównych partii politycznych skupiających lojalistycznie nastawionych mieszkańców Irlandii Północnej. Powstała w 1971 r., obecnie jest najsilniejszą formacją polityczną na terenie tej czę-

---

¹⁸ Program polityczny Liberalnych Demokratów, <http://www.libdems.org.uk> (dostęp: 10 VIII 2009 r.), tłumaczenie własne.

ści Zjednoczonego Królestwa. Program polityczno-społeczny forsowany przez DUP pozostaje pod znaczącym wpływem fundamentalistycznych poglądów jej wieloletniego lidera – protestanckiego pastora Iana Paisleya. Bazą społeczną, na której DUP tradycyjnie opiera swój wynik wyborczy, są właściciele niewielkich gospodarstw rolnych oraz robotnicy.

W porównaniu do oferty politycznej swej rywalki w walce o głosy unionistycznie nastawionych wyborców w Irlandii Północnej, program polityczny DUP jawi się jako zdecydowanie mniej kompromisowy w odniesieniu do podstawowej kwestii dzielącej społeczeństwo północnoirlandzkie – kwestii ewentualnego odłączenia się od Wielkiej Brytanii. DUP, w przeciwieństwie do pozostałych partii irlandzkich (nawet swej unionistycznej rywalki – UUP), traktuje rząd Republiki Irlandii jako siłę obcą, kontrolowaną przez Kościół rzymskokatolicki, która stara się mieszać w sprawy wewnętrzne Wielkiej Brytanii. Reprezentanci tej partii zasiadają zarówno w lokalnym parlamencie północnoirlandzkim, ogólnobrytyjskim parlamencie w Londynie, jak i w Parlamencie Europejskim (i to pomimo że DUP formalnie uważa Unię Europejską za twór zdecydowanie niepożądany na scenie politycznej starego kontynentu). Po wyborach w 2009 r. ugrupowanie reprezentowane jest w PE przez jedną posłankę, która zasiadła szeregi deputowanych niezrzeszonych.

Szkocka Partia Narodowa (*Scottish National Party*, SNP) – stronnictwo cieszące się obecnie w Szkocji największym poparciem (47 ze 129 miejsc w Szkockim Parlamencie), zostało założone w 1934 r. (w wyniku połączenia dwóch wcześniejszych ugrupowań: *National Party of Scotland* i *Scottish Party*). Jego czołowym postulatem politycznym jest doprowadzenie do uzyskania przez Szkocję pełnej niepodległości z jednoczesnym uzyskaniem odrębnego członkostwa w UE i we Wspólnocie Narodów (*Commonwealth*).

W kwestiach społecznych i gospodarczych SNP określa się jako partia umiarkowana, centrolewicowa. Ugrupowanie to zdobyło swe pierwsze miejsce w parlamencie westminsterskim w wyniku wyborów uzupełniających w 1945 r. (utraciło je zresztą jeszcze w tym samym roku w kolejnych wyborach). Na wprowadzenie do parlamentu brytyjskiego swego kolejnego posła SNP musiała poczekać do 1967 r. (kolejne wybory uzupełniające). Od tamtej pory partia ma stałą reprezentację w parlamencie Zjednoczonego Królestwa (aczkolwiek liczebność posłów tej formacji waha się w sposób znaczący: od jednego – w 1970 r. do jedenastu – w 1974 r.). Po wyborach z 2010 r. reprezentacja SNP w parlamencie brytyjskim wynosi sześciu posłów. Partia, oprócz silnej reprezentacji w Parlamencie Szkockim i stałej obecności w parlamencie westminsterskim, jest również dostrzegalna na arenie europejskiej: od 1979 r. posiada swych przedstawicieli w Parlamencie Europejskim. Po wyborach z 2009 r. jest to dwóch spośród sześciu szkockich eurodeputowanych – zasiadają oni w Grupie Zielonych / Wolne Przymierze Europejskie.

My Sami (*Sinn Féin*, SF) to jedna z niewielu partii irlandzkich, które prowadzą działalność polityczną po obydwu stronach granicy między Republiką Irlandii a będącą częścią Zjednoczonego Królestwa Irlandią Północną (więcej informacji na temat programu politycznego i samej partii – por. rozdział na temat Republiki Irlandii). W kontekście działalności SF na terytorium Wielkiej Brytanii należy pamiętać

tać o stosowanym przez polityków tejże partii specyficznym podejściu do kwestii partycypacji w życiu politycznym Zjednoczonego Królestwa. Podejście to – zwane abstencjonizmem¹⁹ – oznaczało, że kandydaci SF uczestniczyli w wyborach do parlamentu brytyjskiego, lecz (ze względu na to, że wymogiem sprawowania mandatu poselskiego w Izbie Gmin było złożenie przysięgi na wierność monarsze brytyjskiej oraz aby zademonstrować swój sprzeciw wobec irlandzkiej polityki Zjednoczonego Królestwa) nie obejmowali oni uzyskanych w wyborach miejsc w tymże parlamencie. Pierwszym posłem SF, który zastosował podejście abstencjonistyczne w praktyce, był George Plunkett w 1917 r. Od tamtej pory SF regularnie zdobywała poparcie dla swoich kandydatów w kolejnych wyborach do parlamentu brytyjskiego, lecz wszyscy wybierani w ten sposób kandydaci nie obejmowali swoich mandatów.

W 1981 r. partia złagodziła nieco swe podejście w tej kwestii i dopuściła możliwość obejmowania przez swych kandydatów miejsc uzyskanych na terenie Wielkiej Brytanii w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Podobne stanowisko partia zajęła w kwestii wyborów do Północnoirlandzkiego Zgromadzenia Ustawodawczego (*Northern Ireland Assembly*), które na mocy Porozumienia Wielkopiątkowego z 1998 r. oraz serii reform dewolucyjnych w Wielkiej Brytanii przejęło część uprawnień władczych w Irlandii Północnej (obecnie SF jest w tym gremium drugą co do liczebności siłą polityczną i współtworzy rząd północnoirlandzki). W wyborach do parlamentu brytyjskiego z 2010 r. SF uzyskała prawo do obsadzenia pięciu mandatów w Westminsterze, jednakże – tak jak to miało miejsce do tej pory – kandydaci z tej partii odmówili objęcia swoich miejsc w Izbie Gmin. W PE partia jest reprezentowana w Konfederacyjnej Grupie Zjednoczonej Lewicy Europejskiej / Nordycka Zielona Lewica.

Partia Walii (*Plaid Cymru, The Party of Wales*) powstała w 1925 r. W swoim programie politycznym opowiada się za szeroką autonomią dla Walii w ramach Zjednoczonego Królestwa. Preferowany przez *Plaid Cymru* porządek polityczno-społeczno-gospodarczy w kraju walijskim miałby się opierać w całości na zasadach lewicowych. Partia dąży również do takiego rozwoju systemu ustrojowego Zjednoczonego Królestwa, który umożliwiłby uzyskanie przez Walię statusu kraju członkowskiego Unii Europejskiej. Docelowo *Plaid Cymru* chciałaby również doprowadzić do uzyskania przez Walię członkostwa w ONZ. Innym z zasadniczych celów ugrupowania jest konsekwentne promowanie kultury walijskiej i języka walijskiego (działania te przybierają m.in. formę wspierania polityki dwujęzyczności w Walii).

Partia brała udział we wszystkich wyborach do parlamentu brytyjskiego po drugiej wojnie światowej, jednakże swojego pierwszego posła udało jej się wprowadzić do parlamentu w Westminsterze dopiero w 1966 r. Od tego momentu (z wyjątkiem lat 1970–1974) *Plaid Cymru* jest regularnie reprezentowana w parlamencie brytyjskim przez dwóch, trzech lub czterech posłów (po wyborach w 2010 r. było to trzech posłów na 40 miejsc, które obecnie w parlamencie westminsterskim przypadają Walii). Partia Walii posiada również od 1999 r. swoją reprezentację w Parlamencie Europejskim (po wyborach z 2009 r. jest to jeden deputowany zasiadający w Grupie Zielonych / Wolne

---

¹⁹ Od ang. *abstain* – powstrzymać się.

Przymierze Europejskie) oraz relatywnie silną pozycję w lokalnym walijskim organie prawodawczym (*National Assembly for Wales*) – 15 z ogólnej liczby 60 posłów.

Socjaldemokratyczna Partia Pracy (*Social Democratic and Labour Party*, SDLP) to druga – obok Sinn Féin – nacjonalistyczna partia irlandzka (o proveniencji centrolewicowej), która bierze aktywny udział w życiu politycznym Wielkiej Brytanii na szczeblu ogólnokrajowym. Jednakże – w przeciwieństwie do polityków SF – posłowie SDLP, którzy zostają wybrani do parlamentu westminsterskiego, obejmują swoje mandaty i zasiadają w Izbie Gmin. Jednym z głównych postulatów założonego w 1970 r. stronnictwa jest ponowne zjednoczenie wszystkich prowincji irlandzkich pod postacią zjednoczonego państwa irlandzkiego. Od początku swego istnienia SDLP dąży jednak do tego celu, akceptując zasadę, zgodnie z którą do zjednoczenia może dojść nie w wyniku stosowania aktów przemocy (temu stanowisku hołdowała do 1998 r. SF), lecz jedynie na skutek zgody politycznej wszystkich zainteresowanych stron (łącznie ze stroną brytyjską). Dlatego właśnie posłowie SDLP aktywnie uczestniczą w pracach parlamentu westminsterskiego (po wyborach z 2010 r. jest to trzech posłów). Oprócz tego partia posiada również 16 reprezentantów w 108-osobowym Północnoirlandzkim Zgromadzeniu Ustawodawczym.

Partia Zielonych Anglii i Walii (*Green Party of England and Wales*, GPEW) jest to partia będąca spadkobierczynią Partii Ekologicznej (*Ecology Party*) utworzonej w 1973 r. jako ugrupowanie polityczne, obejmujące swoją działalnością wszystkie części składowe Zjednoczonego Królestwa. W latach 80. ugrupowanie zmieniło swoją nazwę na Partię Zielonych (*Green Party*). W latach 90. z partii wyodrębniły się osobne ugrupowania zielonych dla Szkocji oraz Irlandii Północnej. Od tej pory na terenie Wielkiej Brytanii funkcjonują trzy osobne Partie Zielonych, przy czym formalnie za sukcesora pierwotnej *Green Party* uważana jest właśnie GPEW.

W programie politycznym GPEW znajdujemy wyraźne wsparcie dla wszelkich rozwiązań politycznych (proponowanych zarówno z prawej, jak też i z lewej strony brytyjskiej sceny politycznej), które są oparte na zasadach życia zgodnego z naturą i oszczędzania zasobów naturalnych Ziemi. Cele polityczne, które partia stawia przed sobą, to m.in. ograniczenie wydatków na zbrojenia przez Wielką Brytanię, wprowadzenie na skalę ogólnostanowową całkowitego zakazu używania, produkcji i przechowywania broni masowego rażenia, wycofanie Zjednoczonego Królestwa ze struktur NATO, odejście od energetyki jądrowej w Wielkiej Brytanii, wspieranie pomocy dla krajów rozwijających się. Partia, pomimo że uczestniczy w wyborach ogólnokrajowych od samego początku swojej działalności (1973 r.), dopiero w wyniku wyborów parlamentarnych w maju 2010 r. zdołała uzyskać wystarczające poparcie, aby wprowadzić do parlamentu brytyjskiego swego pierwszego posła. Od 1999 r. natomiast GPEW miała swojego reprezentanta w Izbie Lordów (utraciła tę reprezentację w 2008 r., w związku ze śmiercią lorda). Podobnie umiarkowane sukcesy odnosi GPEW w wyborach do Parlamentu Europejskiego (dwóch deputowanych w wyborach z 2009 r. zasiadających w Grupie Zielonych / Wolne Przymierze Europejskie) oraz w wyborach lokalnych (partia ma swoich reprezentantów w wielu organach samorządowych, w tym w samym Londynie). Ponadto należy zaznaczyć, że duża część programu politycznego Zielonych została dostrzeżona i zaadaptowana do programów politycznych partii dominujących w systemie brytyjskim.

Partia Sojuszu w Irlandii Północnej (*Alliance Party of Northern Ireland, APNI*) to działające od 1970 r. ugrupowanie, którego głównym celem jest doprowadzenie do przewyciężenia tradycyjnych podziałów religijnych i społecznych między mieszkańcami Irlandii Północnej. Pomimo że partia opowiada się w swym programie za umiarkowanym podejściem unionistycznym (a zatem wspiera, pod pewnymi warunkami, obecność Irlandii Północnej w strukturach politycznych Zjednoczonego Królestwa), to cieszy się ona wystarczającym poparciem wśród wyborców północnoirlandzkich, aby regularnie zyskiwać prawo do obsadzenia kilku miejsc w Zgromadzeniu Północnoirlandzkim (w 2010 r. było to siedmiu posłów). W 2010 r. APNI odniosła kolejny sukces wyborczy – udało jej się zyskać poparcie wystarczające do umieszczenia swego reprezentanta w parlamencie westminsterskim.

Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (*United Kingdom Independence Party, UKIP*). Ugrupowanie zostało założone w 1993 r. przez wykładowcę London School of Economics Alana Skeda, który przekształcił stworzone w 1991 r. ugrupowanie sprzeciwiające się traktatowi z Maastricht (*Anti-Federalist League*) w prężnie działającą partię polityczną. Podstawowym długofalowym celem politycznym UKIP jest doprowadzenie do wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. W perspektywie krótko- lub średnioterminowej UKIP deklaruje przywiązanie do klasycznego katalogu wartości i rozwiązań politycznych charakterystycznych dla formacji prawicowych: silne poparcie dla liberalnej demokracji, swobód obywatelskich (UKIP sprzeciwia się np. rządowym planom wprowadzenia dowodów osobistych dla obywateli Wielkiej Brytanii), wolność słowa, ograniczenie biurokracji, radykalna obniżka podatków.

W swojej dotychczasowej historii UKIP zdołała wprowadzić swoich reprezentantów do lokalnych władz samorządowych (około 100 radnych) oraz do Parlamentu Europejskiego. W wyborach z 2009 r. partia zdobyła 13 mandatów, 12 deputowanych zasiada w eurosceptycznej frakcji Grupa Wolności i Demokracji, jeden jest deputowanym niezrzeszonym. Mimo że UKIP uczestniczyła we wszystkich wyborach parlamentarnych od czasu swojego powstania, nie udało jej się do tej pory wprowadzić ani jednego posła do Izby Gmin. Od 2007 r. jednakże UKIP należy traktować jako partię parlamentarną z uwagi na to, że ma ona dwóch swoich reprezentantów w Izbie Lordów (lordowie ci wystąpili ze struktur Partii Konserwatywnej i zadeklarowali poparcie właśnie dla UKIP).

2. Ważniejsze partie pozaparlamentarne

Brytyjska Partia Narodowa (*British National Party, BNP*) to skrajnie prawicowa partia polityczna, postrzegana jako formacja rasistowska, której głównym sloganem politycznym jest hasło „prawa dla białych” (*rights for whites*). Ugrupowanie zostało utworzone w 1982 r. (wcześniej – od 1967 r. – wchodziło w skład innej skrajnie prawicowej formacji: uznawanej za neonazistowską partii *National Front*). Obecnie głównymi hasłami wyborczymi BNP są: powstrzymanie napływu „nie-białych” imigrantów do Zjednoczonego Królestwa (w szczególności partia sprzeciwia się napły-

wowi imigrantów z krajów muzułmańskich), repatriacja „kolorowych” do krajów ich pochodzenia oraz odwrót od polityki wielokulturowości realizowanej do tej pory przez rząd brytyjski.

Podobnie skrajnie prawicowe stanowisko zajmuje BNP w sprawach obyczajowych: jej politycy zdecydowanie sprzeciwiają się jakimkolwiek formom promocji homoseksualizmu (aczkolwiek formalnie deklarują, że sprawa orientacji seksualnej jest sprawą prywatną każdego człowieka i jako takie skłonności homoseksualne nie powinny być przedmiotem prześladowania). W 2009 r. BNP zasłynęła w trakcie kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego dzięki akcji „Bitwa o Anglię”, w której do promocji swych antyimigracyjnych haseł (wymierzonych tym razem również w Polaków) użyła plakatów przedstawiających zdjęcie brytyjskiego myśliwca Spitfire z legendarnego polskiego Dywizjonu 303²⁰. Partia regularnie uczestniczy w wyborach do parlamentu westminsterskiego, lecz jak do tej pory nie udało jej się wprowadzić ani jednego ze swoich kandydatów do Izby Gmin. Zdecydowanie lepiej BNP wypada w wyborach lokalnych – w 2008 r. mogła się poszczycić 56 radnymi (głównie w Anglii północnej). W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. udało jej się uzyskać dwa mandaty; jej deputowani zasilili szeregi posłów niezrzeszonych.

Ulsterska Partia Unionistyczna (*Ulster Unionist Party*, UUP) to jedna z dwóch głównych partii irlandzkich protestantów wspierających obecność Irlandii Północnej w strukturach politycznych Zjednoczonego Królestwa. (W 1998 r. zaakceptowała ona konieczność prowadzenia dialogu politycznego oraz współzrządzenia Irlandią Północną z nastawionymi nacjonalistycznie partiami irlandzkimi). Założona w 1905 r. partia deklaruje przywiązanie do wartości konserwatywnych w kwestiach społecznych i gospodarczych. Przez większą część swej historii UUP pozostawała w ścisłym związku z brytyjską Partią Konserwatywną (związek ten uległ zerwaniu w 1986 r. na skutek akceptacji przez CP tzw. porozumienia anglo-irlandzkiego z 1985 r.²¹). W wyborach z 2010 r. partia, pomimo zawiązania koalicji wyborczej z północnoirlandzką organizacją partyjną brytyjskich konserwatystów (*Ulster Conservatives and Unionists – New Force*, UCUNF), straciła swe jedyne miejsce w brytyjskiej Izbie Gmin. Zdecydowanie większym poparciem cieszy się ona natomiast w wyborach do Północnoirlandzkiego Zgromadzenia Ustawodawczego (obecnie jest to 18 posłów).

Szacunek – Koalicja Jedności (*Respect – The Unity Coalition*) to partia lewicowa działająca od 2004 r. w Anglii i Walii (została wówczas założona przez wydalonego z Partii Pracy posła George’a Gallowaya). W swej dotychczasowej historii *Respect* zdecydowanie sprzeciwiała się uczestnictwu Wielkiej Brytanii w wojnie w Iraku i dlatego też spora część poparcia wyborczego, którym ta partia cieszy się obecnie, pochodzi właśnie ze środowisk muzułmańskich. Inne hasła, które mogą przysparzać głosów temu ugrupowaniu wśród wyznawców islamu, to dążenie do włączenia mieszkańców Kaszmiru w proces pokojowy między Indiami a Pakistanem oraz poparcie wyrażane przez polityków *Respect* dla Palestyńczyków w ich sporach z państwem Izrael.

²⁰ D. Walczak, *Dywizjon 303 zaatakował... Polaków*, „Dziennik”, 4 III 2009 r.

²¹ K.G. Lutz, C. Farrington, *Alternative Ulster? Political Parties and the Non-Constitutional Policy Space in Northern Ireland*, „Political Studies” 2006, vol. 54, s. 716.

Independent Community and Health Concern (znana także jako *Health Concern*) to partia polityczna z siedzibą w mieście Kidderminster nieopodal Birmingham. Powstała w 2000 r. na bazie kampanii, którą lokalna społeczność Kidderminster prowadziła w kwestii przywrócenia w lokalnym szpitalu oddziału opieki nad ofiarami wypadków. Do dnia dzisiejszego *Health Concern* koncentruje się głównie na kwestiach związanych z funkcjonowaniem systemu powszechnej opieki zdrowotnej w Wielkiej Brytanii (*National Health Service*). W wyborach do parlamentu brytyjskiego z 2005 r. ugrupowaniu udało się zmobilizować poparcie lokalnej społeczności w stopniu, który wystarczył do odniesienia zwycięstwa w jednomandatowym okręgu wyborczym Wyre Forest przez lidera partii – doktora Richarda Taylora. W 2010 r. *Health Concern* nie uzyskał już wystarczająco wysokiego poparcia w jedynym interesującym to ugrupowanie okręgu wyborczym i zakończył swą obecność w parlamencie brytyjskim.

3. Udział partii w rządzeniu krajem

Jak już wspomniano, system wyborczy stosowany w Wielkiej Brytanii sprawia, że realną szansę na uzyskanie poparcia większości posłów w parlamencie Zjednoczonego Królestwa ma tylko jedna z dwóch partii dominujących na brytyjskiej scenie politycznej. Do lat 20. XX w. tymi dwoma ugrupowaniami byli konserwatyści i liberałowie, później – zwłaszcza w okresie powojennym – rolę drugiej partii dominującej przejęła z rąk Liberałów Partia Pracy. Nie dziwi zatem, że znakomita większość rządów tworzonych przez brytyjskie partie polityczne ma charakter rządów jednopartyjnych. Rządy koalicyjne (zwane w literaturze brytyjskiej również *National Governments*) były w realiach brytyjskich formowane jedynie incydentalnie (aczkolwiek okazywały się one nader trwałymi konstrukcjami politycznymi, np. koalicja laburzystów, konserwatystów i liberałów w latach 1931–1940 – rządy kolejnych premierów: MacDonalda, Baldwina i Chamberlaina). Rządy koalicyjne były również tworzone przez partie brytyjskie w momentach, gdy bezpieczeństwo Zjednoczonego Królestwa było zagrożone: rząd Asquitha i Lloyda George’a (koalicja liberałów i konserwatystów – pierwsza wojna światowa), rząd Churchilla (koalicja konserwatystów, laburzystów i liberałów – druga wojna światowa).

Po drugiej wojnie światowej wszystkie bez wyjątku rządy brytyjskie były już rządami jednopartyjnymi. W wyniku wyborów, które odbyły się bezpośrednio po zakończeniu wojny w Europie – 5 lipca 1945 r. – władzę przejęła Partia Pracy. Partia Konserwatywna powróciła do steru rządów w 1951 r. i pomimo kilkukrotnej zmiany na stanowisku lidera partii zdołała ją utrzymać aż do 1964 r. Rządy w latach 1964–1970 sprawowała Partia Pracy, oddając misję sformowania kolejnego rządu w 1970 r. ponownie konserwatystom (oddali ją Laburzystom w 1974 r.). Kolejna zmiana partii rządzącej nastąpiła w 1979 r., kiedy to misję sformowania nowego jednopartyjnego rządu konserwatywnego otrzymała Margaret Thatcher (było to zaledwie pierwsze z czterech następujących po sobie zwycięstw wyborczych CP). Konserwatyści oddali

Aleksander Dańda

władzę Partii Pracy dopiero w 1997 r., kiedy to w LP rozpoczęła się „era Tony’ego Blaira”. Partia Pracy w trzech kolejnych wyborach (1997, 2001 i 2005) zdołała utrzymać większość w parlamencie, pozwalającą jej na samodzielne formowanie rządu.

Z tego zestawienia wynika, że w przypadku powojennego brytyjskiego systemu partyjnego istotnie mamy do czynienia jedynie z dwiema dominującymi partiami, w miarę regularnie zmieniającymi się u steru rządów. Ta regularność alternacji władzy nie oznacza jednak, że w każdym następującym po sobie wyborach inna z dwóch dominujących partii przejmuje odpowiedzialność za państwo: okresy sprawowania władzy przez jedno z tych ugrupowań mogą być nadzwyczaj długie (np. rekordowe 18 lat konserwatystów w latach 80. i 90. XX w.).

* * *

Przedstawione wyniki wyborów do Izby Gmin z 2010 r. mogą być o tyle istotne dla brytyjskiego systemu partyjnego, że już po raz drugi z rzędu do parlamentu w Londynie dostało się tak wielu posłów niezależnych bądź też reprezentujących niewielkie ugrupowania polityczne. Taki wynik może zatem oznaczać swego rodzaju znużenie wyborców systemem dwupartyjnym i początek procesu ewolucji tegoż systemu chociażby w kierunku systemu dwupółpartyjnego. Ewolucja brytyjskiego systemu w tym kierunku może zostać również wzmocniona poprzez dwa równoległe do siebie zachodzące zjawiska na arenie politycznej Zjednoczonego Królestwa: osłabienie notowań Partii Pracy oraz wzrost potencjału i nadziei na lepszy wynik wyborczy (co może w przyszłości przerodzić się w realny wzrost siły politycznej) partii Liberalnych Demokratów. Czy tak się rzeczywiście stanie – czas pokaże.

Wykaz skrótów:

APNI – *Alliance Party of Northern Ireland*, Partia Sojuszu w Irlandii Północnej

CP – *The Conservative and Unionist Party*, Partia Konserwatywno-Unionistyczna,
Conservative Party, Partia Konserwatywna

DUP – *Democratic Unionist Party*, Demokratyczna Partia Unionistyczna

GPEW – *Green Party of England and Wales*, Partia Zielonych Anglii i Walii

LP – *The Labour Party*, Partia Pracy

LD – *Liberal Democrats*, Liberalni Demokraci

SNP – *Scottish National Party*, Szkocka Partia Narodowa

UKIP – *United Kingdom Independence Party*, Partia Niepodległości Zjednoczonego
Królestwa

BNP – *British National Party*, Brytyjska Partia Narodowa

SF – *Sinn Féin*, My Sami

SDLP – *Social Democratic and Labour Party*, Socjaldemokratyczna Partia Pracy

UCUNF – *Ulster Conservatives and Unionists – New Force*, Ulsterscy Konserwaty-
ści i Unioniści – Nowa Siła

UUP – *Ulster Unionist Party*, Ulsterska Partia Unionistyczna